

Nyhedsbrev No. 3 – 2019

- **Grønt og bæredygtigt giver flere penge til LAG'erne**
- **LAG-Bornholm investerer**
- **Større ø-økonomiske investeringsprojekter**
- **Imarksætteri vises frem ved Årets Landdistriktskonference**
- **CLLD – Community Led Local Development**
- **Næste ansøgningsfrist**

LAG
LOKALE
AKTIONS
GRUPPER

Dato: 6. december 2019

Grønt og bæredygtigt – giver flere penge til LAG'erne

I 2020 modtager de danske LAG'er ca. 30 mio. kr. mere til brug for investeringer under LAG-ordningen. Dermed kommer LAG'ernes økonomi tilbage på det niveau som man startede op på i 2015 og 2016, - men som blev beskåret i 2017-2019 fordi pengene skulle bruges i den såkaldte "Landbrugspakke". At det er lykkedes så hurtigt efter den nye regering vil LAG-Bornholm tilskrive beslutningen om at gå ind i et tæt samarbejde med LandDistrikternes Fællesråd (LDF). En af de helt store arkitekter bag samarbejdet er vores helt egen formand Jørgen Hammer, der som medlem af det nationale såkaldte koordinationsudvalg* støbte kulerne. LAG-Bornholm har igennem en længere årrække haft et særligt forhold til LDF – f.eks. omkring fællesstande ved det årlige Folkemøde. LDF har, især under den nuværende formand Steffen Damgård, udviklet sig til at være et særdeles aktivt og udadvendt organ, der kan begå sig såvel ude i forsamlingshuset som på Christiansborgs bonede gulve.

De ekstra penge gives under forudsætning af, at de ydes som tilskud til projekter der er grønne og bæredygtige. I et notat fra Erhvervsstyrelsen er der sat ord på hvad man mener, og her følger nogle af nøgleordene der skal tænkes ind i projekterne:

- fremme grønne løsninger
- klima og miljøtiltag
- cirkulær økonomi
- bedre adgang til natur – og/eller naturbevarende tiltag
- bæredygtig turisme

For LAG-Bornholm er det langt fra fremmed at tænke grønt og bæredygtigt, idet vi f.eks. har indarbejdet hele ideen om Bornholm som grøn ø (eller Bright Green Island.... Som nogen ynder at kalde det ☺) i vores udviklingsstrategi. På LAG-Bornholms hjemmeside kan du læse meget mere om hvad der forstås ved grønne og bæredygtige projekter.

LAG-Bornholm investerer

LAG-Bornholm har for nylig afholdt bestyrelsesmøde og besluttet at indstille 5 projekter til investeringstilskud. Soldalen tæt ved Olsker er i gang med et generationsskifte og indstilles til at modtage 53.000 kr. De unge nye ejere ønsker at opgradere et

* Koordinationsudvalget består af 3 LAG-formænd + 1 FLAG-formand samt 2 LAG-kordinatorer. Udvalget mødes 3-4 gange årligt med repræsentanter for Erhvervsstyrelsen for at drøfte fremdrift, udfordringer, mm. indenfor LAG- og FLAG-ordningerne.

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne:
Europa investerer i landdistrikterne

Den Europæiske Union
Den Europæiske
Hav- og Fiskerifond

produktionskøkken, der gør det muligt for 3-4 småskala-fødevarereproducenter, at kunne leje sig ind og deles om nye faciliteter. Sigtemøllevejens Cider og Vin skal etablere et helt nyt produktionslokale og indstilles til at modtage 190.000 kr., og endelig ønsker Foreningen Trailbuilders Bornholm at etablere et helt nyt stort mountainbike-spor-felt i Vestermarie Plantage – i samarbejde med kommunen. Foreningen har selv rejst 300.000 kr. i fondspenge, og vil kunne se frem til yderligere 200.000 kr. fra LAG-Bornholm, såfremt det lader sig gøre for den relativt lille forening at gennemføre så stort et projekt. Det 4. projekt der blev indstillet, hører til under den maritime ordning, og her besluttede LAG-Bornholm at bidrage med 200.000 kr. i tilskud til etablering af forbedrede forarbejdningsforhold i B's Fiskeværkstedes produktionslokaler i Svanevangen i Svaneke. Fiskeriet omkring Bornholm har det særdeles vanskeligt. Så meget desto mere er det prisværdigt, at der stadig findes enkelte fiskeforarbejdnings-virksomheder der giver rum for et fremtidigt samarbejde med de fiskere der stadig lander fisk på øen, og det lokale marked der bestemt ikke synes at være blevet mindre. De seneste mange års udvikling af lokale fødevarer skaber grundlag for et marked, – også indenfor fiskeriet – og trods den svigtende tilgang af råvarer på Bornholm. Som det 5. projekt er virksomheden Sandvig IS Kalas blevet indstillet til at modtage 200.000 kr. til et projekt hvor man vil etablere en maritim formidlingsvirksomhed i det gamle isværk på Tejn Havn. LAG-Bornholms bestyrelse er især begejstret over projektets planer med at knytte næste generation til virksomheden – og evnen til at tænke på tværs af sektorer som formidling, fødevarereproduktion og turisme. Interessant nok falder alle disse projekter ind under de nye rammer for såkaldte grønne og bæredygtige projekter ☺.

Foto's: Hos købmanden i Vils på Mors kan man købe frisk frosset fisk fanget af Leon. Alle i Vils kender Leon, - og der er god omsætning. Måske kan vi også inden længe købe Arnes frisk frosset fisk i nogen af de bornholmske dagsligvarbutikker?

Større økonomiske investeringsprojekter

Fra dette sted er der før blevet efterlyst projekter som menigmand på Bornholm kan "få lov til" at investere nogle sparepenge i. Et løst estimat (fra en lokal bank-ansat) fortæller at bornholmerne har mindst 1 mia. kr. stående på deres bankbøger som i dag ikke giver nogen rente – og som kan hæves fra dag til dag. En interessant tanke er derfor om ikke fællesskabet på Bornholm vil kunne finde måder hvor vi kan få nogle af disse penge ud at arbejde – på Bornholm! Der pågår i disse måneder et arbejde fra en initiativgruppe der ser på mulighederne for at rejse en lokalt ejet kystnær havvindmøllepark. Debatten om nye

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne:
Europa investerer i landdistrikterne

Den Europæiske Union
Den Europæiske
Hav- og Fiskerifond

vindmøller på Bornholm har fået bølgene til at gå højt – og senest besluttede kommunalbestyrelsen – med et meget snævert flertal – at man ikke ville være med til at udpege nye placeringer på land. Der er mange ting der skal gå op i en højere enhed hvis det skal lykkes, - men når ø-økonomien er regnet igennem og tilladelserne er givet, så håber LAG-sekretariatet at en pæn del af de renteløse indestående finder det interessant at sætte penge i den påtænke havvindmøllepark.

Udrulningen af fjernvarmen i Årsdale, Svaneke, Listed, Gudhjem, Tejn, Allinge og Sandvig giver iflg. beregningerne i varmeplanen for Bornholm et samfundsøkonomisk overskud over 20 år på 85 mio. kr., - **MEN et ø-økonomisk overskud på 316 mio. kr.**, samt en tilvækst på samlet 400 årsværk eller i gennemsnit 20 jobs pr. år. Det kan godt være at Bornholms forsyning "tynges af en stor gæld" – men det gjorde konsortierne bag såvel Øresundsbroen og Storebæltsbroen jo også, og nu er de to broer blevet til rene guldæg. Lykkes projektet med en stor lokal ejerandel i en kystnær havvindmøllepark – så er jeg sikker på at Bornholm for alvor kommer til at overhale Samsø som Danmarks energi-ø no 1 ☺

Med tanke på ø-økonomi og fællesskabsprojekter, så kan man nemt forestille sig flere, og måske også knap så økonomiske tunge projekter. ØkoBornholm A/S – der har til formål at købe jord der derefter forpagtes ud til økologisk drift - er under etablering i et samarbejde mellem DN-Bornholm, Foreningen ØkoBornholm samt LAG-Bornholm. Der forventes aktietegning i perioden 14. febr. – 31. august 2020, og målet er i første omgang at tegne aktier for 5 mio. kr. Med ØkoBornholm A/S håber vi også at kunne gøre det nemmere for unge **Imarksættere** at komme i gang. En anden projektide knytter sig an til diskussionen om hvorvidt vi bedriver rovdraft på øens biomasse. I erkendelsen af at øens forbrug af biomasse til energiformål måske ikke er helt så bæredygtigt som man oprindeligt antog (vi importerer træflis fordi vi ikke har nok, - og vi brænder halm af som måske burde nedmuldes og være med til at opbygge kulstofpuljen i øens jorde), kunne det være en idé at lade bornholmerne investere i store solfangere i tilknytning til de flis- og halmfyrede varmeværker. Det er en særdeles velkendt og velfungerende teknologi der vil kunne reducere behovet for flis eller halm med 20-25%.

Imarksætteri vises frem ved Årets Landdistriktskonference

Den 28. oktober havde landets nye Erhvervsminister Simon Kollerup inviteret de danske landdistrikter til den årlige Landdistriktskonference. Arrangementet var henlagt til konferencecenteret i Vingsted. Som led i landdistriktskonferencen var der etableret en såkaldt "projektbørs", hvor 15 projekter fra alle egne af Danmark var inviteret med for at præsentere projektideerne og fortælle om de foreløbige resultater. Erhvervsstyrelsen havde udpeget LAG-Bornholm's eget projekt kaldet Imarksættere, som et af de 15 projekter. At vi reelt allerede har et Imarksætterområde knyttet til Melstedgård/Madkulturhuset styrker fortællingen. At vi ydermere er i gang med at udvide med ØkoBornholm A/S der skaber yderligere muligheder for at tiltrække flere imarksættere var der ligeledes stor interesse for.

CLLD - Community Led Local Development

Begrebet LAG - Lokal AktionsGruppe stammer helt tilbage fra 1991 hvor EU lancerede et initiativ man kaldte for LEADER, - en forkortelse fra fransk: Liaison Entre Actions de

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne:
Europa investerer i landdistrikterne

Den Europæiske Union
Den Europæiske
Hav- og Fiskerifond

Développement de l'Économie Rurale'. Nu har man fra EU's side omdøbt initiativet til det engelske CLLD, der står for Community Lead Local Development. På dansk kan det oversættes til **Lokalsamfundets Styret Lokal Udvikling**. Nøgleordene for arbejdet i de lokale aktionsgrupper er de samme. En LAG dækker et nøjagtigt afgrænset område (for LAG-Bornholm er det hele øen). Det er områdets lokale ressourcer der danner udgangspunkt for udviklingsarbejdet. Der skal tænkes innovativt, tværsektorielt og tværregionalt, - og det hele foregår i et stort partnerskab mellem private, offentlige og almennyttige organisationer. Men, - vigtigst af alt: Det virker! I dag er der mere end 3.000 lokale aktionsgrupper fordelt over hele EU. LAG-Bornholm har siden 2015 givet tilskud til ca. 65 projekter, - og hvis vi går ud fra at alle andre LAG'er har et tilsvarende aktivitetsniveau, så vil der være langt over 100.000 LAG-projekter at hente inspiration fra. Et godt sted at hente viden og inspiration er fra den fælles europæiske organisation kaldet European Network for Rural Development (ENRD). På deres hjemmeside kan man bl.a. finde oplysninger om rigtig mange af de gode projekter. Se <https://enrd.ec.europa.eu>

Ansøgningsfrister i 2020

2020 bliver sidste år med mulighed for at søge tilskud fra LAG- og FLAG-ordningerne i denne omgang. Der bliver kun 2 ansøgningsrunder i 2020. Næste ansøgningsrunde har frist 9. januar 2020, mens anden og altså sidste ansøgningsrunde i denne programperiode har frist 1. april 2020. Det er Erhvervsstyrelsen der melder ansøgningsfrister ud, hvorefter LAG-Bornholms bestyrelse beregner sig ca. 4 ugers sagsbehandlingstid (2-3 uger før bestyrelsesmødet og én uge efter). Erhvervsstyrelsens sagsbehandlingstid er normalt 4-8 uger. Alle ansøgninger sker elektronisk via PROMIS. Find det via www.livogland.dk, eller kontakt LAG-sekretær Hans Jørgen Jensen pr. tlf. eller mail: hjj@lag-bornholm.dk. LAG-Bornholm har for 2020 fået tildelt en ramme på ca. 1,6 mio. kr. fra landdistriktsprogrammet og ca. 0,8 mio. kr. fra det maritime program. Se www.lag-bornholm.dk for yderligere oplysninger. Følg os på facebook: <https://www.facebook.com/LAG-Bornholm-350231061808504/>

Foto's: Der kan være meget god inspiration at hente i andre FLAG-områder. Damen tv. Præsenterer et brislingeprodukt fra Letland. Her er ansat ca. 200 i forarbejdning af "Nordens ansjoser". Fiskeren er fra Kroatiens Middelhavskyst. Her har man et tæt samarbejde mellem fiskerne og restauranterne, - hvor sidstnævnte serverer lokalt fanget fisk - og er rigtig gode til at skille med det!